

INFORME SOBRE CATALUNYA

D'un temps ençà Catalunya està ocupant l'atenció internacional. El conflicte polític, jurídic i institucional que manté amb l'estat Espanyol s'està fent cada vegada més complex i aparentment irresoluble. No volem entrar aquí en un debat sobre el dret d'autodeterminació del poble català ni en els aspectes més polítics de la confrontació, ni tampoc insistirem en la denúncia de fets suficientment coneguts, com és la violència policial exercida sobre la població civil el passat 1 d'octubre. En el present informe ens centrarem en una qüestió d'interès jurídic general, que creiem que hauria de suscitar l'atenció d'una associació com l'AED, i que a Catalunya està en aquests moments en el primer plànol del debat. Ens referim a la qüestió de la judicialització de la política i de la conseqüent irrupció del poder judicial com un agent polític directe en el conflicte català, al servei d'una de les parts, fet que posa en perill un principi constitutiu de tota societat democràtica com és el de la separació de poders.

Els fets:

El mes de setembre de 2015 es van celebrar a Catalunya eleccions per escollir un nou Parlament i govern autonòmic, dins de la més estricta legalitat vigent. A aquestes eleccions van concórrer diversos partits independentistes sota un mateix programa polític consistent en el compromís explícit de convocar un referèndum d'autodeterminació vinculant, en el qual el poble català seria cridat a decidir entre la seva permanència dins de l'Estat espanyol o la creació d'un nou Estat independent sota la forma de república. Amb aquest programa, la legitimitat del qual ningú va posar en qüestió en aquell moment, els partits independentistes van obtenir una àmplia majoria absoluta al Parlament (72 diputats sobre 135), la qual cosa els va permetre formar un govern sota la presidència de Carles Puigdemont. A partir d'aquest moment, el govern català, en compliment del compromís contret i ratificat democràticament per l'electorat, va intentar en reiterades ocasions iniciar converses amb el govern central per tal d'obtenir el traspàs de les competències necessàries per convocar un referèndum dins de la legalitat i arribar a un acord sobre les condicions de celebració del mateix. El govern espanyol es va negar en rodó a parlar-ne al·legant que la convocatòria d'un referèndum d'autodeterminació, fins i tot no vinculant, entrava en contradicció amb el principi constitucional de la

indissoluble unitat d'Espanya, i va adoptar una actitud d'absoluta inhibició sense prendre cap iniciativa política durant els mesos següents que permetés canalitzar aquelles reivindicacions dins de la legalitat constitucional.

Davant l'evidència que l'immobilisme del govern del Partit Popular feia impossible aconseguir l'objectiu d'un referèndum pactat amb l'Estat, va anar creixent, dins del govern català i dels partits polítics que el recolzaven, el criteri de seguir endavant amb el compromís adquirit davant els seus electors i convocar la consulta a l'empara d'una nova legalitat, emanada del propi Parlament català, com, a més, reivindicava la mobilització d'una part molt important de la societat catalana a favor del referèndum, que va donar lloc a massives manifestacions. La decisió es va materialitzar, finalment, els dies 6 i 7 de setembre de 2017, en els quals el Parlament català va aprovar per majoria absoluta dues lleis: la primera habilitava al govern per convocar un referèndum d'autodeterminació i la segona establia les bases jurídiques i administratives perquè, en el supòsit que la consulta fos favorable a la creació d'una república independent, es pogués operar de forma ordenada la transició al nou estat. Tot seguit, el govern català va convocar la consulta pel dia 1 d'octubre del mateix any, sense perjudici de mantenir l'oferta de negociació amb l'Estat, a fi de trobar una solució política pactada al conflicte que s'anunciava. Sense entrar a debatre la legalitat constitucional, l'eficàcia jurídica o l'encert polític de les decisions i actuacions del govern català i del seu Parlament, hem d'afirmar rotundament que en cap moment d'aquest procés es va cometre cap delictes per part dels impulsors i agents del mateix, de conformitat amb la legislació espanyola vigent. L'organització, promoció o convocatòria d'un referèndum, encara que sigui al marge de la legalitat establerta, podrà ser qualificat com es vulgui, però mai com un delictes, ja que no existeix com a tal en el Codi Penal espanyol des que la Llei Orgànica 2/2005, aprovada pel govern socialista de Rodríguez Zapatero, va reconèixer expressament que tals conductes no eren constitutives de matèria penal i, en conseqüència, va abolir l'article 506 bis del Codi Penal, que havia introduït l'anterior govern de José María Aznar i on la participació en un referèndum declarat il·legal es tipificava com a delictes.

Una vegada més, el govern central va rebutjar qualsevol oferta de diàleg o de mediació proposada pel govern de Catalunya i va impugnar immediatament les Lleis del Referèndum i de Transitorietat Jurídica aprovades pel Parlament català, mitjançant un recurs davant el Tribunal Constitucional espanyol, sol·licitant com a mesura cautelar la suspensió immediata de la convocatòria del referèndum. El Tribunal Constitucional, amb una celeritat desconeguda fins aquell moment, va admetre a tràmit el recurs i va acordar la suspensió sol·licitada, prohibint, sota l'amenaça de responsabilitats penals, la celebració de la consulta així com qualsevol activitat relacionada amb la preparació o promoció de la mateixa. A partir d'aquest moment, el govern espanyol va deixar en mans de la violència policial i de la repressió judicial la resolució d'un

conflicte que a cap moment va voler abordar en termes polítics. No obstant això, el govern va fracassar en el seu intent d'impedir la celebració del referèndum de l'1 d'octubre, així com la proclamació del seu resultat afirmatiu. Tampoc va aconseguir impedir que els dies 26 i 27 del mateix mes, el Parlament català aprovés, sempre per majoria absoluta, requerir al govern de la Generalitat perquè proclamés la República catalana independent, cosa que va efectuar el seu President en un acte purament simbòlic, que no va arribar a materialitzar-se en cap mesura legal ni administrativa i, per tant, sense cap efecte jurídic. La reacció del govern espanyol va ser incrementar l'escalada repressiva mitjançant la interposició de querelles per la via penal, i amb el vistiplau del Tribunal Constitucional i comptant amb l'aprovació d'un Senat amb majoria absoluta del Partit Popular, va decidir cessar la totalitat del govern de la Generalitat, dissoldre el Parlament català i convocar noves eleccions pel 21 de desembre de 2017, a l'empara d'una interpretació de l'art. 155 de la Constitució extensiva, desproporcionada i que vulnera drets fonamentals.

L'estratègia judicial del govern espanyol.

Incapaç d'oferir una alternativa política a les demandes d'autogovern de la societat catalana, el govern espanyol ha optat per la judicialització del conflicte. La seva estratègia es redueix a convertir l'adversari polític en delinqüent i a confiar que els jutjats i tribunals penals portin a terme la seva feina fins a liquidar el problema. Es tracta de criminalitzar el moviment independentista, no només en la seva actuació sinó també en la seva ideologia, amb l'objectiu d'aconseguir la seva marginació política. L'articulació d'aquesta estratègia ha topat amb la dificultat de localitzar els tipus delictius indispensables per donar alguna credibilitat a les accions penals empreses contra l'independentisme, tenint en compte que aquest moviment s'ha expressat sempre de forma pacífica i per a assolir les seves finalitats s'ha dotat únicament d'instruments democràtics de participació política. Es tracta d'una evidència que ha estat reconeguda per qualsevol observador imparcial. La convocatòria del referèndum de l'1 d'octubre, àdhuc podent ser considerat un acte il·legal, no és constitutiva, com s'ha dit, de cap infracció penal, mentre que el possible delicte de desobediència a l'autoritat judicial, comès per qui hagués desatès la prohibició de participar en la consulta, dictada pel Tribunal Constitucional, és aplicable únicament, segons la llei penal espanyola, als funcionaris i a determinats poders públics, als quals s'hagués requerit expressa i personalment al compliment de l'ordre judicial, i, en qualsevol cas les penes aplicables (inhabilitació i multa) no permeten decretar la presó de l'inculpat. Pel govern espanyol i el seu entorn mediàtic, la importància i gravetat del que es considerava un desafiament a un principi constitutiu de l'Estat espanyol, com és el de la unitat de la pàtria, exigia una resposta més ràpida i d'efectes més contundents, encara que això comportés infringir la seva pròpia legalitat i vulnerar drets i llibertats fonamentals. Per això, no va vacil·lar a recórrer, als pocs dies de la celebració del referèndum, a la imputació per part de la Fiscalia

general de l'Estat dels delictes de rebel·lió i sedició a dos destacats líders del moviment independentista (els Jordis, Sánchez i Cuixart), instant la seva detenció i presó, mesura que es va adoptar igualment contra la totalitat dels membres del govern de la Generalitat i de la Mesa del Parlament, immediatament després de la declaració formal d'independència. La imputació dels gravíssims delictes de rebel·lió i sedició, que comporten penes que poden arribar als trenta anys de presó, a un procés cívic i polític en el desenvolupament del qual al llarg dels últims set anys no hi ha hagut ni un sol acte de violència, és un escàndol que ha estat criticat per eminents juristes espanyols i estrangers, atenent a que no es dóna l'element d' "alçament violent" constitutiu del tipus penal de rebel·lió (art. 472 del Codi Penal) ni les finalitats delictives del delictes de subversió de l'ordre públic.

Per a la seva efectivitat, l'estratègia del govern del Partit Popular en el terreny judicial ha comportat utilitzar a la Fiscalia, òrgan jerarquitzat que depèn del Fiscal general de l'Estat, qui al seu torn és designat directament pel govern, i que ha actuat com a impulsor d'accions repressives, instades per l'executiu o d'ofici, tant en l'àmbit policial com en el judicial. Altrament, s'ha inhibit completament davant dels possibles delictes comesos pels cossos de seguretat de l'Estat en les seves intervencions violentes i desproporcionades contra persones pacífiques per impedir que exercissin el seu dret al vot l'1 d'octubre. Però més preocupant encara ha estat el paper del poder judicial, i especialment de les seves més altes instàncies: l'Audiència Nacional, el Tribunal Suprem i el Tribunal Constitucional. Amb algunes excepcions significatives, la majoria de jutges i tribunals penals, tant d'àmbit català com espanyol, han assumit sense cap reserva el paper d'executors de l'estratègia repressiva del poder executiu. Sempre complaents amb les pretensions de l'acusació, les seves resolucions, basades en arguments sovint extra-jurídics, reflecteixen la plena identificació de les instàncies superiors del poder judicial amb els criteris ideològics i els objectius polítics del poder executiu, en la seva croada contra l'independentisme democràtic català.

Esdevé una tasca impossible detallar en aquest informe totes les resolucions judicials en què la deriva ideològica o política ha prevalgut sobre els criteris jurídics, però si cal assenyalar que amb autorització judicial, s'han prohibit debats i reunions, s'han decomissat cartells i documents, s'ha obert correspondència privada, s'han tancat webs i s'han registrat impremtes i mitjans de comunicació. S'han produït greus vulneracions dels drets fonamentals a un jutge imparcial i predeterminat per la llei, a un procés amb garanties i a la llibertat de la persona. A instàncies del Ministeri Fiscal, i sota ordre judicial, s'ha detingut i, en molts casos, decretat presó contra nombroses persones pel simple fet d'haver recolzat la celebració del referèndum d'1 d'octubre - el que no constitueix delictes, com s'ha explicat - o actuat a favor de la independència de Catalunya, opció política perfectament legal. Algunes d'aquestes persones són particulars; unes altres, activistes que exercien legítimament el seu dret

d'expressió, de reunió o de manifestació pacífica; i uns altres, polítics en exercici, emparats alguns per la prerrogativa d'inviolabilitat. El dia 16 d'octubre de 2017 es va produir la detenció i ingrés a presó - on encara romanen - dels senyors Sánchez i Cuixart, ja esmentats, per la seva intervenció en una manifestació popular de protesta per la detenció de 14 persones, entre elles alts càrrecs del govern de la Generalitat, i el registre policial de diversos departaments governatius. Aquestes mesures van ser acordades per la jutge Lamela, titular del jutjat d'instrucció núm. 3 de l'Audiència Nacional, que va admetre a tràmit la denúncia de la fiscalia per un suposat delictes de sedició, sense que s'aportés per l'acusació el menor indici probatori, ni tan sols un atestat policial. El dia 30 d'octubre, als tres dies de la proclamació de la República catalana, el Fiscal General va presentar querella contra el president i la totalitat dels membres del govern de Catalunya, davant l'Audiència Nacional, pels delictes de rebel·lió, sedició i malversació, la instrucció de la qual va recaure novament en la jutge Lamela. Existeixen seriosos indicis que el Fiscal va esperar aquests tres dies a presentar la querella perquè coincidís amb el torn de guàrdia d'aquesta jutge. El 2 de novembre següent la jutge va prendre declaració al Vicepresident i a nou consellers del govern, per a vuit dels quals va decretar presó sense fiança, i va cursar una ordre europea de detenció contra el President Puigdemont i altres membres del seu govern que no van acudir a la citació judicial i van optar per exiliar-se a Bèlgica. En tots dos casos, la jutge Lamela va actuar il·legalment, ja que l'Audiència Nacional no té competència sobre els suposats delictes denunciats (art. 65 de la Llei Orgànica del Poder Judicial).

D'altra banda, la imposició com a mesura cautelar de la presó provisional als investigats, és manifestament contrària a dret. Segons tota la jurisprudència espanyola i del TEDH, aquesta mesura es regeix en aquesta fase inicial del procediment pel principi d'excepcionalitat i s'aplica només quan concorren determinats supòsits que no es donaven en aquests casos, per la qual cosa es va vulnerar i se segueix vulnerant per a alguns d'ells el dret fonamental a la llibertat. Davant la manifesta falta de competència de l'Audiència Nacional, el dia 24 de novembre de 2017 ambdues causes van ser traslladades al Tribunal Suprem, que va designar per continuar la instrucció al jutge Llarena. Uns dies més tard, el 4 de desembre, aquest jutge va revisar les mesures cautelars de presó preventiva en el sentit de decretar la llibertat provisional sota fiança de 100.000 € per a sis consellers del govern català, però va mantenir la presó per al Vicepresident i pel conseller d'Interior, i pels senyors Sánchez i Cuixart, que segueixen tots privats de llibertat. En la mateixa data, el jutge del Tribunal Suprem va imputar els delictes de rebel·lió, sedició i malversació a la presidenta del Parlament de Catalunya i als membres de la Mesa del mateix, per haver permès el debat parlamentari i l'aprovació de les lleis que habilitaven la celebració del referèndum, i va decretar per tots ells presó provisional eludible amb fiança. Un nombre indeterminat de persones es troba en aquests

moments subjecta a recerca policial i pendents de ser citades per comparèixer davant el jutge. Com es pot apreciar amb la seva simple lectura, les resolucions del jutge Llarena constitueixen un veritable monument a la politització de la justícia. En el seu esforç per mantenir les imputacions de rebel·lió i sedició, el jutge instructor es veu obligat a donar per descomptat un relat dels fets en el qual l'exercici pacífic del dret de manifestació es converteix en un acte de violència, i on les víctimes de les agressions policials de l'1 d'octubre resulten ser els responsables dels danys soferts, per la seva obstinació a disposar el seu vot en una consulta prohibida. Més evident encara és el contingut polític dels decrets judicials que mantenen a la presó des de fa mesos a quatre personalitats, i que es fonamenten en consideracions sobre les arrelades conviccions independentistes dels imputats, que fan suposar la reiteració de les seves activitats polítiques delictives una vegada en llibertat.

Cap a la fi de la divisió de poders. Els últims esdeveniments.

Convençut d'haver escapat el moviment independentista amb les anteriors mesures repressives, el president del govern espanyol Mariano Rajoy, emparant-se fraudulentament en l'aplicació de l'art. 155 de la Constitució, va decretar la dissolució del Parlament de Catalunya i va convocar eleccions. S'atribuïa així unes competències no previstes en la legalitat vigent i que vulneraven l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, així com drets fonamentals a la participació política dels electors i dels diputats il·legalment cessats. A les noves eleccions, convocades pel 21 de desembre de 2017, van concórrer els partits independentistes, que van incloure en les seves llistes a candidats que es trobaven a la presó, en llibertat sota fiança o investigats, i també candidats que estaven a l'exili, pendents de comparèixer davant la justícia espanyola, com és el cas del president Puigdemont. Totes aquestes candidatures van ser admeses sense cap reserva ni cap condició per part de la Junta Electoral Central, atès que tots ells disposaven de la plenitud dels seus drets cívics i polítics. Davant la sorpresa i consternació del govern espanyol i de les forces polítiques que l'han recolzat en el conflicte català, els partits polítics independentistes han obtingut una altra vegada la majoria absoluta al nou parlament (70 sobre 135 diputats), i han proposat com a únic candidat a la investidura de President de la Generalitat al seu líder més votat, el president cessat Carles Puigdemont. A fi d'evitar el que sens dubte representaria una evident derrota política, el govern espanyol ha manifestat obertament la seva voluntat d'impedir per tots els mitjans la restauració en les seves funcions del president Puigdemont al capdavant d'un nou govern independentista. Amb aquesta finalitat, estrictament política, ha recorregut de nou, en contra del preceptiu dictamen del Consell d'Estat, al Tribunal Constitucional per aconseguir la declaració d'inconstitucionalitat de la investidura de Puigdemont, per la seva condició de pròfug de la justícia, i, com a mesura cautelar, sol·licita la suspensió de la sessió parlamentària prevista per al dia 30 de gener passat per debatre i votar aquesta investidura. El Tribunal Constitucional, davant la disjuntiva d'acceptar a

tràmit un absurd recurs preventiu contra un fet encara no produït, o de menystenir al govern, ha dictat el 27 de gener una sorprenent resolució per la qual suspèn l'admissió a tràmit del recurs, però, amb total incongruència, adopta una sèrie de mesures cautelars que ningú li ha sol·licitat en un procediment que encara no ha estat admès a tràmit. Sense accedir a la sol·licitud de suspensió d'investidura, dicta una sèrie de condicions per a la seva celebració: prohibeix la compareixença telemàtica o per delegació del senyor Puigdemont al debat d'investidura, obligant-lo doncs a estar present físicament a la sessió parlamentària, establint a més que la seva presència a l'acte queda condicionada a la prèvia compareixença davant del jutge instructor de la causa que se li segueix, és a dir, el jutge Llarena, a qui es confereix la facultat discrecional d'autoritzar-la o no. No pot ser més evident la interferència del poder judicial en un procés democràtic tan fonamental com és l'elecció del president d'un govern per un parlament que representa la voluntat popular expressada en les urnes. Amb absoluta arbitrietat, el Tribunal Constitucional ha usurpat les funcions reglamentàries que competeixen en exclusiva a la Mesa del Parlament sobre la forma i condicions de la sessió d'investidura, condiona l'exercici dels drets polítics d'un candidat que es troba en plena possessió dels seus drets de sufragi actiu i passiu, i de la totalitat dels diputats, als qui priva de la llibertat de votar a qui desitgin, i en definitiva es deixa a l'arbitri d'un jutge d'instrucció la decisió sobre qui serà el proper President de la Generalitat, amb absolut menyspreu a les decisions d'un parlament legítim, representant democràtic de la majoria de la ciutadania. Entenem que la situació institucional que es viu avui a Catalunya representa un gravíssim qüestionament del principi de la separació de poders, que té transcendència per a qualsevol societat democràtica.

Barcelona, febrer de 2018

ACDDH